

Utrikesdepartementet

Avd:.....*B*.....

Grupp:.....*2*.....

Mål:.....*En*^{*I*}.....

.....
.....
.....
Finland.....

.....
.....
1956, juli ~.....

2.

Helsingfors den 2 juli 1956.

Strängt förtroligt.

4/8 S. ex. Tant med
god till. omi. Lundberg.

Broder,

Statssekreterare Seppälä underrättade mig i dag om att han fått svar från legationssekreteraren Frey i Ankara angående Wallenberg. Freys rapport innehöll följande.

Redan innan Frey erhållit Seppäläs brev, däri S. ber honom ta kontakt med Erzine, hade denne sistnämnde vid ett par tillfällen talat med Frey om W. - Frey och Erzine tycks vara goda vänner, enär i Freys brev han låter E. säga Du till Frey och vice versa.

Efter Erlanders besök i Moskva hade E. frågat Frey om han visste, vilket intryck ryssarnas svar gjort i Sverige. Frey hade svarat, att man ej varit nöjd med vad som förevarit och hade tillagt, att han själv hade samma känsla av missnöje. E. hade sagt, att saken nu befünne sig i goda händer i Moskva - utan att säga vems dessa

Utrikesrådet Åström,
Utrikesdepartementet.

Hel 2.7.56 GE-SÅ/1

593

AF

./2

händer voro - men att E. ändå bett sin chef i Ankara, ambassadören, skicka hem ett telegram med framhållande av att något måste göras i fråga om W. Sådant telegram hade enligt E. också avsänts och E. hade trott att det möjligen vore som en konsekvens därav, att ryssarna senare begärt kompletterande upplysningar i Stockholm.

Sedan Frey fått Seppäläs brev hade han ett bra tillfälle att ånyo tala med E. Denne hade nämligen en dag kommit till Frey för att visa en notis i "News Week", däri det påstods att W. var död sedan 1953 och att ryssarna visste det. Frey hade då ånyo understrukt det otillfredsställande i att ryssarna ej kunde ge besked. E. hade svarat att han redan gjort så mycket att det nog vore omöjligt att ånyo stöta på. Dock sade han sig vilja omkring den 15 juli genom nytt telegram till Moskva efterhöra om ingenting hänt. Han ville f.ö. genomdriva, att Frey - som mot hösten lämnar Ankara för en post i utrikesministeriet - innan han lämnar får ett svar i ärendet.

Så långt referatet av vad som förekommit i Ankara. Frey tillägger i sitt brev, att han mer och mer fått den uppfattningen att W. redan är död. Han hade någon gång tyckt sig förstå, att E. vore av samma åsikt. Å andra sidan hade E. vid ett tillfälle litet förargad sagt, att man måste förstå att det tar tid att leta rätt på en person bland alla de fångar, som finns i Sovjetunionen.

Seppälä framhöll vid vårt efterföljande samtal, att det genom vad som nu framkommit ter sig än märkligare, att E. så starkt engagerats eller engagerat sig i saken. Den tanken bör icke uteslutas, att han spelar litet överdrivet för att göra sig märkvärdig. Men i så fall måste han väl ljuga i fråga om avsändandet av telegram till Moskva. Sådant telegram skulle väl icke ha kunnat avsändas om ej E. eller ambassaden tidigare haft instruktioner i ärendet. Det är ju icke

otroligt att E. haft sådan ställning eller tidigare befattning att han ansetts lämplig användas som förmedlare.

Frey lovar slutligen att återkomma så fort något händer.

Ärn Tullqvist

Gösta Engzell

Gösta Engzell

V
KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

13/8
L. Hyatt P 2 En I
Helsingfors den 10 augusti 1956.

Strängt förtroligt

1 bil.

Brorén Lundberg haft del
Schr. Lorentzon:

UM 92
Broder,

10
Tjef kanslichefen på UM, Enckell kallade på
mig idag och överlämnade här i avskrift närslutna
P.M. angående Wallenberg.

./.
P.M. talar för sig själv och innehåller
dessvärre icke mycket nytt. Det enda man kanske
kan registrera är, att efterforskningarna nu
skulle utsträckts "utomlands" d.v.s. till satellit-
länderna.

Frey skall flyttas hem från Ankara i höst.
Därför är kanske sista frasen i P.M. av viss
betydelse.

Utrikesrådet Åström,
Utrikesdepartementet.

Hel 10.8.56 CHP-SÅ

Don't give,
C.H. Petersen

596

P.M.

Enligt meddelande från legationssekreterare Åke Frey i Ankara hade Erzine för avsikt ånyo förhöra sig om utvecklingen av fallet Wallenberg under medlet av juli månad. Detta gjorde han också nyligen, varvid svaret var, att några spår inte påträffats trots alla försök.

Med anledning av svaret frågade Erzine¹² ytterligare, enligt egen uppgift, om svaret kunde anses vara slutgiltigt och, därest så vore fallet, kunde han meddela legationssekreterare Frey¹² därom för vidarebefordran genom finska regeringen till svenska regeringen.

Svar på Erzines nya telegram inkom för några dagar sedan. Enligt detta önskar sovjetregeringen inte ännu avgiva slutgiltigt, negativt svar, utan meddelar, att den fortsättningsvis gör allt för att finna Wallenberg. Enligt Erzine är sovjetregeringen nu fullt på det klara med ärendets synnerliga vikt och har också i detta avseende utsträckt sina efterforskningar "utomlands" d.v.s. till satellitländerna.

Utsikterna för Wallenbergs påträffande äro, enligt Erzine, synnerligen små, men sovjetregeringen önskar inte i något fall giva slutgiltigt, negativt svar, förrän alla försök visat sig vara fruktlösä. Erzine omnämner, att sovjetregeringen beaktat alla antydningar som den erhållit från svenska myndigheter, men utan resultat.

På legationssekreterare Freys förfrågan, trodde Erzine, att Wallenberg avlidit, svarade han, att detta beklagligtvis är sannolikt, men att en sanningsenlig uppgift även i detta fall kommer att tillställas svenska regeringen.

Sådan är situationen i slutet av juli. Erzine lovade omedelbart underrätta legationssekreterare Frey om ärendets nya skeden, därest sådana ännu tillkomma. Han trodde sig kunna meddela sovjetregeringens slutgiltiga svar till legationssekreterare Frey i slutet av september.

Helsingfors 10.8.1956.

Upph P 2 Ew I
Strängt förtroligt.

16/8 1956

P.M.

15 mars 1956.

"Up to date there are no news of the man's whereabouts."
(Brev från E. till F.)

21 mars 1956.

"Under samtalet hade E. inte förnekat, att W. kan ha befunnit sig eller kan befinna sig i Sovjet. Vid ett tillfälle hade han dock sagt 'det kan ju hända att han har dött'". (samtal Lundberg-Gripenberg).

24 mars 1956.

"E:s uttalande att man 'up to date' ingenting vet om W:s öde, strider mot vad han muntligen sagt. Han hade nämligen under samtalet med F. antytt, att han visste att W. varit i Sovjet. E. hade dock, säger K., icke vågat sätta på papper, att han kände till W:s vistelse i Sovjet. (samtal Lundberg-Gripenberg)

2 juli 1956.

"F. tillägger i sitt brev, att han mer och mer fått den uppfattningen att W. redan är död. Han hade någon gång tyckt sig förstå, att E. vore av samma åsikt. Å andra sidan hade E. vid ett tillfälle litet förargad sagt, att man måste förstå, att det tar tid att leta rätt på en person bland alla de fång som finns i Sovjet." (hbr Engzell-Åström 2 juli 1956)

10 augusti 1956.

"E. hade för avsikt att ånyo förhöra sig om utvecklingen av fallet W. under mediet av juli månad. Detta gjorde han också nyligen, varvid svaret var, att några spår inte påträffats trots alla försök. - - - Enligt E. är sovjetregeringen nu fullt på det klara med ärendets synnerliga vikt och har också i detta avseende utsträckt sina efterforskningar 'utomlands', d.v.s. till satellitländerna. - - - E. omnämner,

44

att sovjetregeringen beaktat alla antydningar som den erhållit från svenska myndigheter, men utan resultat. På F:s fråga, trodde E., att W. avlidit, svarade han, att detta beklagligtvis är sannolikt." (P.M. insänd med hbr Petersén-Åström 10.8.56)

Reflektioner

E. har för F. antytt, att E. visste att W. varit i Sovjet. Vad betyder då uttrycket "utan resultat" enligt sista punkten ovan?

Kan det innebära:

- a) att W. funnits i Sovjet?,
- b) att man nu icke kan finna några spår av W:s vistelse i Sovjet? eller
- c) att man icke funnit några spår av att W. överhuvudtaget varit i Sovjet?

Stockholm den 16 augusti 1956.

Sven Fr. Hedén

(Sven Fr. Hedén)

Föreliggande P.M. är utskrivet i ett ex. Konceptet egenhändigt bränt av SFH 16.8.56

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Orig. sel. HP 20 B

HP 48 C

P 2 E

HP 48 D

STRÄNGT FÖRTROLIGT.

P.M.

Giron/BBn
16.10.56. Pol. delg.
a.f. str. förtr.
k-dom t. Bes. ch.

Helsingfors
Köpenhamn
London
Moskva
Oslo
Paris
Washington
FN-repr.
u/ Lind, bch.

ex. t.
Hr Lorentzon
Bergström

EXPEDIERAT	
med	den
sv. kurt	18/10 1956
sv. kurt	
luftpost	
vanl. bost	

Vid isländska regeringens middag i samband med utrikesministermötet i Reykjavik inledde utrikesminister Törngren samtal med mig, varvid han bl.a. berörde frågan om Kinas representation i FN. Han sade, att han hört från generalsekreterare Hammarskjöld, att denne räknade med att Peking-Kina skulle kunna vinna inträde i FN 1957 eller, om detta icke skedde, att frågans lösning skulle bli uppskjuten ett par år. Enligt vad Hammarskjöld sagt, skulle Eisenhower redan nu vara för ett insättande av Peking-Kina och ett utslutande av Formosa-Kina, emuru han givetvis icke kunde ge någon offentlighet åt detta före valet. Enligt Törngren borde västerlandet och i synnerhet amerikanerna besinna, att Peking-Kinas inträde i FN vore en vinst och icke en förlust, emär förhållandet mellan Sovjetunionen och Peking-Kina ingalunda vore gott; de vore rivaler och detta skulle taga sig alltmer markerat uttryck från den dag Peking-Kina finge säte i FN. För Finland skulle det givetvis innebära en oerhörd lättnad om detta problem finge sin lösning så snart som möjligt.

Samtalet föll även på Wallenberg-frågan, varvid utrikesministern uttalade, att han icke trodde att Wallenberg vore i livet. Men ryssarna drog sig för att säga detta, emär de fruktade att framkalla en akut ogynnsam reaktion i Sverige. Gentemot Törngren hade ryssarna gett uttryck för den uppfattningen, att de ej förstodo, varför svenskarna bråkade om en enda person på detta sätt.

Utrikesministern nämnde även, att han ämnade bevista generalförsamlingen under 2-3 veckor vid sessionens början.

Reykjavik den 9 oktober 1956.

(Marc Giron)

✓ *Avskrift Ku*
KUNGL. UTMÄRKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (RUB)

Från Moskva

Avsändt den 15/10 19 56 kl. 0900

Inkom den 15/10 19 56 kl. 1130

Beskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 4

Orig. se H. 1/6

20v

505.

För Excellensen privat.

Enligt strängt förtroligt sagt mig att Lebedev vid samtal
Törngren om Bulgariens Hrusjtjovs berömde besök i Finland ypr
pat tvivel om deras resa till Sveige skulle komma till stånd
"efter svenska pressens senaste antisovjetiska skrifter."
Deras besök i Finland stode enligt Lebedev däremot fast. Lebedevs
förmodanden synes erbjuda intresse bland annat som indikation
hans uppfattning Moskvas väntade svar RW-saken.

Sohlman

KOPIA KOPIA

02. En I

16/11 1956

Strängt förtroligt.

8-1

Lutjitt

P.M.

rörande samtal mellan envoyén Lundberg och byråchefen Frey från finska utrikesministeriet, vid vilket undertecknad var närvarande.

Envoyén Lundberg förde omedelbart in samtalet på Freys kontakter med ambassadrådet Erzin i Ankara och ställde frågan, vad Frey trodde var anledning till denna enligt västerländskt bruk något ovanliga sidokontakt. Frey svarade härpå spontant, att han var av den uppfattningen, att ryssarna härmed visade en "tydlig strävan efter att vinna tid". Vidare ville de söka framhålla, att de sovjetryska efterforskningarna alltjämt fortsätta.

Lundberg frågade Frey om Erzin vid något tillfälle uttryckligen sagt att Wallenberg varit i Ryssland, varpå Frey svarade, att Erzin aldrig direkt lämnat något medgivande härpå, men att som en förutsättning för deras samtal såväl Erzin som Frey utgått ifrån, att det vore "ett axiöm att Wallenberg varit där och det vore meningslöst att förneka detta". Vid de första kontakterna med Erzin hade denne tydligen icke haft klart för sig vilken betydelse fallet Wallenberg i själva verket hade i Sverige, men under hand hade han fått reda på detta, dels av Frey, dels genom att vid "besök i Moskva studera akterna". Vid återkomsten från Moskva-besöket hade Erzin nämnt, att han studerat akterna, och vidare att man i Moskva noggrant undersökte det svenska materialet och de spår som detta innehöll. I juli i år hade Erzin till Frey sagt, att varje spår som hade följts hade lett till "tömma intet" och icke fört myndigheterna närmare en lösning.

Då Frey den 27 september i år lämnade Ankara för att

622

AF

resa till Helsingfors, följdes han till stationen av Erzín, vilken då meddelade, att han samma dag fått ett telegram från Moskva med innehåll, att undersökningar alltjämt påginge. Vidare hade Erzín sagt, att Frey när han komme till Helsingfors skulle uppsökas av en sovjetrysk ambassadtjänsteman, vilken skulle övertaga Erzíns kontakt med Frey i Wallenberg-ärendet. Den 7 november approcherades Frey under, som hansjälv sade, dramatiska former av en rysk ambassadtjänsteman, som ville att Frey skulle uppsöka honom på ambassaden för att tala om Wallenberg-frågan. Frey avhöjde med hänvisning till det aktuella politiska läget ett besök på ambassaden och bad i stället ryssen att besöka honom i hemmet, vilken även ryssen gjorde. De hade haft ett samtal på c:a tre timmar. Samtalet hade gått ut på att Frey meddelat, att det var givet, att svenskarna kände sig besvikna över att de ännu inte fått något besked i detta viktiga ärende, samt ställt frågan om ryssarna verkligen hade för avsikt att göra något eller om den politiska aktuella situationen skulle ha förändrat ärendets behandling eller fört detta i skymundan. Ryssen hade meddelat, att undersökningarna fortsattes alltjämt, varpå Frey invänt, att det döge inte att lämna svar om femtio år, varpå ryssen genmält, att han trodde att "svar skulle kunna lämnas inom detta år". Svar skulle lämnas även om det konstateras att Wallenberg avlidit eller försvunnit, och samtliga detaljer i samband härmed skulle utlämnas. På en fråga från Frey, om detta verkligen även gällde om det skulle konstateras, att Wallenberg avlidit i fångenskapen, hade svaret varit "ja, när, var och hur kommer att meddelas". Ryssen hade även meddelat, att i Moskva fanns en stab eller byrå, som enbart hade till uppgift att undersöka denna fråga. Frey hade upprepat frågan om icke andra problem kommit i förgrunden, varpå ryssen svarat att så icke var fallet utan ärendet Wallenberg behandlades separat. Frey uttryckte i detta sammanhang en förmodan, att det måhända kunde vara svårigheter för undersökningsledarna att få föredraga ärendet för de sovjetryska ledarna.

Lundberg konstaterade, att det var alldeles givet, att såväl Erzín som den nu aktuelle ryssen handlade med uttryckliga direktiv från Moskva, och att varje ord som Frey sade skulle komma att rapporteras, allra helst som det måste stå klart för ryssarna, att Frey vidarebefordrade deras upplysningar till oss. Frey borde så-

lunda, därest utrikesdepartementet icke hade några invändningar mot Lundbergs linje, för ryssen framhålla, att den svenska inställningen vore, att vi alltjämt vore synnerligen intresserade av att få ett svar. Frey borde emellertid understryka, att man var "flera hundra procent" säker i Sverige på att Wallenberg "hamnat i rysk fångenskap", och återigen betona den stora vikt man i Sverige fäster vid detta ärendes lösning.

Härefter utspann sig en diskussion om vad anledningen kunde vara till den erzinska och nuvarande ryska sidokontakten, och varför icke dessa besked lämnades direkt till svenska vederbörande. En teori, vilken dock föreföll mindre sannolik, var att ryssarna försökte föra oss bakom ljuset genom att använda sig av en kanal, som kunde betecknas vara utan ansvar. En andra teori var, att vad Erzín och ryssen nu ville säga oss endast var en ordrikare formulering av vad ryssarna låtit oss veta genom officiella kanaler. Med hänsyn till att Erzín och den andre ryssen med all sannolikhet handlade på order från Moskva (härpå tyder telegramväxlingen med Moskva, att ambassadören Potserob inländats, och att Erzín satt sitt namn på ett papper i ärendet), torde man kunna dra den slutsatsen, att ryssarna endast vore ute för att förklara för oss, att de behövde mera tid, samt hoppades de härigenom på att svenska vederbörande icke nu skulle tillgripa publicitet.

En fråga från Lundberg, varför Erzín velat att kontakten via Frey skulle gå direkt till statsminister Erlander och icke via det svenska utrikesdepartementet, bemötte Frey kategoriskt med att detta var en missuppfattning, som uppstått på vägen från Ankara via utrikesministeriet till svenska myndigheterna. Vid återkomsten till Helsingfors hade Frey fått fullt klart för sig, att misstaget sannolikt uppkommit hos utrikesminister Törngren. Det hade alltså icke varit Erzíns avsikt att svenska utrikesdepartementet skulle hållas utanför. Erzín hade endast nämnt Erlanders namn, därför att det var aktuellt i samband med statsministerns planerade Moskva-resa. Erzín hade dock varit mycket angelägen om att hans kontakt med Frey och vad han hade sagt i Wallenberg-ärendet skulle hållas till en så liten krets som möjligt.

På tal om Erzíns ställning sade Frey, att han var helt

övertygad om att han var nära lierad med MVD och hade en mycket stark ställning. Erzín var gammal anhängare till Stalin och Molotov och hade vid upprepade tillfällen för Frey uttryckt sitt missnöje med den s.k. "avstaliniseringen". Han hade även talat om Molotov på sådant sätt, som om han vore nära bekant för att icke säga vän till denne. Freys slutsats härav var, att det icke fanns någon stalinistisk grupp, som motarbetade den pågående utredningen, och det bästa exemplet härpå utgjorde Erzín själv.

Avslutningsvis meddelade Frey, att hans nya ryska kontakt i Helsingfors meddelat honom, att Frey komme att erhålla ett preliminärt ryskt svar, innan detta på officiella kanaler vidarebefordrades till svenska vederbörande.

Stockholm den 16 november 1956.

/Gunnar Lorentzon/

Utgitt
Helsingfors den 21 december 1956.

Strängt förtroligt.

22/12-56

19/1 Samtal med Frey.
L

Broder,

De S
Kontaktmannen med ryssarna i Ankara be-
träffande Wallenberg, numera byråchefen Frey,
besökte mig i dag för att helt informellt och
konfidentiellt berätta följande:

Sedan han återkommit till Helsingfors
hade han haft kontakt i ärendet med en tjänste-
man vid ryska ambassaden, sekreteraren Vladimirov,
på sätt Frey vid sitt besök i Stockholm i novem-
ber berättat för Arne Lundberg. Efter hemkomsten
från Stockholm hade ryssen två gånger själv tagit
kontakt med Frey. Den första gången hade han ingen-
ting att säga, endast att han ej hört av saken
från Moskva. I går morse hade han ringt upp Frey
och senare under dagen hade de under cirka två
timmars tid i Freys hem diskuterat denna och andra

Kabinettssekreteraren Belfrage,
Utrikesdepartementet.

629

/2

frågor. Ryssen hade inget särskilt besked men var ovanligt positiv. Han beklagade sig först över att det dröjt så länge med svar. Det är ofta så att när en myndighet i Moskva får ett ärende av dylik art måste den då och då få påstötning, sade ryssen. Han antydde också, att man i Moskva nog lade mera vikt vid underrättelser från ambassaden i Helsingfors, vilken genom de senaste årens händelser fått en viss betydelse, än från t.ex. Ankara. Ryssen sade vidare, att man nu i samband med Rodionovs avresa och i nuvarande spända läge icke ville lämna något besked i saken. Man ville vänta tills den nye ambassadören kom, för att han skulle "ha något positivt" vid sitt tillträde. Detta uttryck, menade Frey, var något nytt men kunde nog inte tolkas allt för optimistiskt. När Frey till ryssen sagt att han ju trodde, att W. icke mer var i livet, ville ryssen ej direkt vara med därom. Dock sade han intet om motsatsen. Ryssen förstod till fullo att man snart borde ge ett svar. Han hade ånyo förundrat sig över att man i Sverige fäste så stor vikt vid fallet. Han lät förstå att humanitära synpunkter inte betydde så mycket i Moskva. Vad W. uträttat fäste man sig inte vid. Han hade däremot talat en del om att Wallenberg ju var en känd familj av betydelse i Sverige och det var tydligen mera att ta fasta på. Ryssen hade starkt framhållit, att han skulle vara tacksam om han från Sverige kunde få några nya argument. Frey hade svarat, att man ju under lång tid förebringat många argument. Skulle något nytt komma fram lovade Frey genast vidarebefordra det. Härmed avsågs inte den från svensk sida framlagda bevisningen utan mera argument för den stora vikt man å svensk sida lade vid en lösning.

Ryssen undrade om Frey trodde det vara möjligt att man skulle kunna under hand diskutera ett ryskt förslag till svar innan det officiellt framfördes.

12

Han sade att detta var hans egen idé, något, som Frey alls ej trodde på. Frey svarade, att han säkert trodde så skulle vara möjligt och erbjöd sig stå till tjänst om det behövdes. Över huvud hade ryssen betonat att man var angelägen å rysk sida att ha en alldeles icke-officiell kontakt i frågan, en kontakt som alls icke fick omnämnas i officiella sammanhang.

X2

Frey hade slutligen understrukit, att en lösning av frågan W. var nödvändig inom kort. Han hade t.o.m. sagt, att man även i Finland fäste så stor vikt därvid, att frågan nu blivit ett nordiskt intresse. Ryssen leva stöta på i Moskva och återkomma så fort han hörde något nytt.

Man har ånyo anledning fundera över denna omväg som ryssarna uppenbarligen valt. Vladimirov kan säkert ej handla av eget initiativ. Det hela kan ju vara ett led i försök att uppskjuta ett svar. Å andra sidan förstå nog ryssarna att de ej helt kan komma undan. Frey har fortfarande en känsla av att W. är död men något besked därom har han ej fått.

Vin Tugim
Joost Eropell

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Utgitt P 2 En 5
18/1/57
Strängst förtroligt.

P.M.

Byråchefen Frey i finska utrikesministeriet, som för andra ärenden befinner sig i Stockholm, besökte mig idag för att vi skulle få tillfälle växla några ord om hans kontakt med en rysk ambassadtjänsteman i Helsingfors rörande Wallenberg. Jag sade, att vi äro honom tacksamma för de upplysningar han kunnat lämna. Emellertid finge det inte vara så, att om han av det ena eller andra skälet kände tveksamhet att upprätthålla kontakten, han av hänsyn till oss skulle fortsätta samtalen med ryssen. (Det hade sagts mig, att Freys överordnade visat tecken till olust inför kontakten.)

Jag sade vidare, att vi knappast hade möjlighet att gå in på några underhandsdiskussioner med ryssarna om uppläggningen av deras svar. Vi hoppades få ett sanningsenligt och uttömmande svar snarast möjligt. Vad än svaret ginge ut på borde man väl å rysk sida beakta, att ett ytterligare dröjsmål i sig utgjorde en negativ faktor genom att irritera den svenska opinionen o.s.v.

Frey upplyste, att han aldrig tagit initiativ till något av samtalen med ryssen i Helsingfors. Han tänkte icke heller göra detta i fortsättningen. Han hade ett intryck av att hans kontaktmän både i Ankara och Helsingfors varit övertygade om att Wallenberg avlidit. Om skälet till dröjsmålet med svar hade han inga nya synpunkter. Han höll icke för uteslutet, att diskussionen mellan utrikesministeriet och polisen i Moskva ännu inte avslutats och att man i ministeriet önskade en fullständigare utredning än vad polisen ville - eller kunde - prestera.

Stockholm den 18 januari 1957.

Sverker Åström
Sverker Åström

639

Beföring för den 19.3.1957. 57

Strängt förhålligt.

Broder, (Åström)

20.3 1957		
Avd.	Gr.	Mål
P	2	Pu I

Jag har i särskild ordning anmält
förhållanden till åtsända frågor
från Torjet, vilka skulle ha varit
uppgifterna i Wallenberg ärendet.

Jag vill nu bara meddela, att jag har ett
kontakt med polis kommandören Gabri-
elsen, som varit ansvarig och som
förhåller de båda herrar. Skakomoff
torde vara rymt, han kom till 1955
för första gången. Detta är inte endast
en första preliminär uppgift, som G. är
fäst. Den andra orsaken förorsakar
här i staden.

Förhållanden talas de i övriga.

At

V
Så det här är en karta som du har i förhållande
samt händelserna i VM - de händelserna som jag
om Peltomäki - tror jag det är en lång-
ligt om vi ska prata förhållande. G. som är
vår gode vän, gör det nog ordentligt. Jag
har ingenting sagt i VM som om jag
är ju inte som G. som är en solenne.

Jag hoppas snart kunna åter-
komma och utgå från att min för-
farande är riktigt. Det kan nog ej
bli något annat.

Min vänliga
hälsning
Engzell

Om du kan så låt sända oss
5 ex. av utbakter. Bl. a. som står
i minnelse till minnelse om oss. G. som
dessa har fått det som ut från oss.
VM till för oss!
4/6

5. ex.
sända
amb.
Engzell
m. kurir
20/3. AA.

Uggh
Helsingfors den 12 april 1957.

Strängt förtroligt.

Broder,

2

Som Du torde känna till har jag bett poliskommendör Gabrielsson förhöra ett par personer om Wallenberg. Det har dröjt men detta har berott på att personerna voro sjuka och att de finska förhørsprotokollen skulle översättas. G. meddelade mig emellertid för mer än en vecka sedan, att jag skulle få papperen då. Som jag inte fått dem ringde jag G. den 10 dennes. Han var mycket förvånad, trodde jag fått protokollet och ringde mig efter att ha frågat skydds polisen. Svaret var att dessa - efter samråd med inrikesministeriet - ansett att saken borde gå genom utrikesministeriet och alltså sända protokollet dit. Troligen har nu vännen Enckell ilsknat till för jag förbigått honom. Om han ej låter höra av sig skall jag i dag eller morgon kontakta honom.

Det är den finska byråkratien som krånglat. Jag erinrar om skriftväxling mellan Arne Lundberg och mig i februari 1956.

Avdelningschefen Hichens Bergström,
Utrikesdepartementet.

Hin Enckell
Knut Enckell
(670)

AK

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

förhör i Wallenbergss-
affären.

Helsingfors den 16 april 1957.
Nr 326

1 bil.

HP 1

Strängt förtroligt.

INK. UTRIKES DEP.
D. N:o 22/326
17 APR. 1957

AVD	GR	MA
P	2	En I

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Sedan jag den 12 mars fått uppdrag att söka förhöra ett par från Sovjetunionen hit återvända personer angående deras kännedom om Raoul Wallenberg har skyddspolisen föranstaltat sådant förhör, vars resultat föreligger i här vördsamt bifogade polisundersökningsprotokoll. Med hänsyn till språksvårigheter och ovilligheten från vissa myndigheters sida mot att beskickningen själv utfrågar dylika personer har den nämnda vägen måst anlitas. Dröjsmålet har också förorsakats av att polismyndigheten ansåg sig böra befordra handlingarna endast genom utrikesministeriet, där man tydligen försenat deras överbringande.

Jag låter protokollet tala för sig självt.

Per Olof Engqvist

671

POLISUNDERSÖKNINGS PROTOKOLL

Berör:

Raoul Wallenberg

Därtill förordnad verkställde undertecknad de-
tektiv Torsten Westerberg tisdagen den 26 mars
1957 å skyddspolisens kansli följande förhör
angående Raoul Wallenberg. Vid förhören upp-
tecknades följande:

Representanten Vladimir B a s t a m o v uppgav
sig vara född den 17 september 1906 i Svea-
borg och kyrkoskriven i Helsingfors Ortodoxa
församling samt bosatt härstädes Mechelingatan
4. A. 27.

Tillfrågad i saken berättade Bastamov att han
från februari månad år 1956 till den 25 ju-

li nämnda år varit i Vladimirfängelset i
samma cell som georgiern Simón Gogiberidse.

I samma cell var dessutom en österrikisk fly-
gare vid namn Horst Teodor Mulle och en
schweizare Emil Bruger. Under den tid den
förhörde och Gogiberidse varit tillsammans ha-
de de två blivit mycket goda vänner och
anförtrott varandra allt de sett och hört
inom fängelset. Trots detta hade Gogiberidse
aldrig talat ett ord om Wallenberg. Den för-
hörde kom till den åsikten att Gogiberidse
varken sett eller hört talas om Wallenberg.

Däremot hade ovannämnda Bruger berättat att han i sin tur år 1955 i fängelset Verhne-Uralsk hade hört berättas att Wallenberg tidigare skulle ha varit i samma fängelse, men att han flyttats därifrån någon gång år 1954 eller 1955 till Vladimirfängelset. Till detta rykte satte den förhörde dock icke så stort värde i all synnerhet som Bruger allmänt ansågs för en språkmakare.

Beträffande Mulle ansåg den förhörde att denne var begåvad med en livlig fantasi och att han gott och väl kunnat berätta vidare Brugers berättelse om Wallenberg med egna fantasitillägg.

Vad isoleringen i Vladimirfängelset beträffar sade den förhörde att det från år 1948 till slutet av 1954 varit alldeles omöjligt för en fånge att få veta något om de isolerade. Först på hösten år 1954 hade fängelsemyndigheterna lättat på bevakningen av de isolerade och småningom placerat en efter annan i allmän cell. Den sista som varit isolerad, borgmästaren Menschagin från Smolensk, hade dock haft kontakt med andra fångar, även med den förhörde, och genom knackning meddelat sin identitet.

Något utöver detta, som skulle hjälpa till vid undersökningarna angående Wallenberg, hade den förhörde icke att berätta.

✓
Studeranden Vasilij M a k s i m o v uppgav sig vara född den 13 december 1918 i Petersburg och kyrkskriven i Helsingfors Ortodoxa församling samt bosatt härstädes Kalevågatan 45. B. 55.

Vid förfrågan berättade Maksimov att han nästan i ett års tid ända till den 21.10.1955 varit tillsammans med Simon Gogiberidse i Vladimirfängelset, men att Gogiberidse aldrig talat med honom om Wallenberg. Den förhörde var därför av den åsikten att Gogiberidse icke heller hört något om nämnda person.

Beträffande Török sade den förhörde att han aldrig sett honom, men att han nog hört att det i Vladimirfängelset fanns en ungrare med det namnet.

Någon med namnet Mulle sade den förhörde sig varken ha sett eller hört talas om.

Den förhörde tillade ännu att han aldrig under hela sin fångenskap hört talas om Wallenberg.

Ort och tid som ovan.

Detektiv

Torsten Westerberg
Torsten Westerberg

Ett ex. förl. till Utrikesdepartementet

2

pk

P.M.

ang. till Finland återvända finska medborgare, vilka vistats i sovjetrisk fångenskap (bl.a. i Vladimir), och vilka torde vara av intresse att utfråga i samband med efterforskningarna efter Raoul Wallenberg.

BASTAMOV,
Vladimir

*Villgång - ?
det är samma*

B., vilken är bosatt i Helsingfors (Mechelingatan 4 A), lär tidigare ha tillhört finska underrättelsetjänsten. Han torde ha svenska kontakter; eventuellt är hans moder svenskfödd (föräldrarna lär ha varit bosatta i Stockholm) och han själv gift med en svenska. B. frigavs i juli 1956 efter att under en längre tid ha vistats i Vladimir, där han bl.a. suttit strängt isolerad i sjukhuset.

B. har namngivits av Mülle, Török, Mermelstein, Supprian, Biermann, Bretthauer, v.Oertzen, S.Müller, Schandl och Gouazé.

Mülle, vilken uppgivit att Gogiberidse för honom berättat, att Wallenberg (förmodligen 1951-52) befann sig i sjukhuset i Vladimir, har hänvisat till Bastamov såsom en av de fångar, vilka delat cell med Gogiberidse.

Gouazé har uppgivit, att han i sjukhuset i Vladimir hösten 1955 erhållit ett meddelande från Bastamov och Brügger, att dessa voro ("étaient") i telefonkontakt med en person, som uppgav sig vara svensk konsul, tillfångatagen 1945 i Budapest.

Genom finska polisens försorg har Bastamov hörts i april 1957. Han har uppgivit, att han aldrig hört Gogiberidse tala om Wallenberg. Brügger hade däremot berättat, att han i Verchne-Uralsk (1955) hört, att W. tidigare vistats där men 1954 eller 1955 flyttats till Vladimir. (Brügger

forde dock 1955 ha befunnit sig i Vladimir (jfr Gouazé).
Det finska förhørsprotokollet rörande samtalet med Bastamov är ofullständigt och mycket kortfattat.

M., vilken tidigare lär ha tjänstgjort som tolk i finska utrikesministeriet, uppges vara banktjänsteman och är bosatt i Helsingfors, Kalevagatan 45 (evt H-fors-Tölö, Idrottsgatan 36).

MAXIMOFF
Vasilij

M. är namngiven av Török, Posh, Biermann, Bretthauer, Nietz, Krumrey och Schandl.

Török har uppgivit, att Maximoff sammanträffat med Gogiberidse.

Posh har berättat, att han av japanske konsuln Nakamura hört, att en japan, vilken delade en närbelägen cell med Gouazé och Maximoff, vid ett tidigare tillfälle uppgivit, att Wallenberg befann sig i sjukhuset i Vladimir.

Enligt Nietz skulle Maximoff ha haft kontakt med en svensk från Reval i ett fängelse i Leningrad.

Genom finska polisens försorg utfrågades Maximoff i april 1957. M. hade förklarat att Gogiberidse aldrig talat om Wallenberg och han själv hade aldrig under fångenskapen hört talas om denne. Finska förhørsprotokollet mycket kortfattat.

P., vilken lär vara bosatt i Helsingfors under adress Sjömansvägen 21, torde ha släktingar i Sverige.

PUSCHKARJOV
Konstantin

P. har namngivits av ten Hompel, Bretthauer, Nietz, Cumish och Krasnov.

ten Hompel har i sin utsaga (jfr vitboken) uppgivit, att han 1949/50 i Vladimir delat cell med kaptenen i finska generalstaben Puschkarjov och ~~kapten~~ finske kaptenen Narbut. Den senare, vilken lär ha avlidit under fångenskapen, skulle ha berättat om Wallenberg. Enligt ett uttalande av ten Hompel i april 1957 uppger denne, att bland dem som talat om Wallenberg vore Rensinghoff, Narbut och Puschkarjov.

Krasnov har vid förhör i december 1955 hänvisat till P. för eventuella informationer. (P. hade tidigare brevväxlat med Krasnovs släkting grevinnan Hamilton i Strängnäs).

PELKONEN

Pelkonen har vid ett par tillfällen hörts i samband med efterforskningarna efter Wallenberg i Lefortovskaja-fängelset. Han har där delat cell med Langfelder. P. har även vistats i Vladimir, där han delat cell med bl.a. Bastamov.

Stockholm den 5 juli 1958.

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

~~Utgått~~ 13/11 ✓
Helsingfors den 10 november 1958.

Strängt Förtroligt.

1 bil.

fr
Bröder,

I anslutning till mitt meddelande i särskild ordning
ber jag blott närslutet få översända en uppteckning rörande
mitt samtal i lördags med Bastanow.

Åberopande Din egen P.M. den 5 juli i år ber jag för
ordningens skull få meddela, att Bastanow numera är bosatt
vid Elisabethsgatan 17 C 21. Vasilij Maximoff har även han
bytt bostad och är bosatt vid Ulfsbyvägen 27 f A 5, Munksnäs,
Helsingfors. Konstantin Puschkarev bor kvar vid Sjömans-
gatan 21 här i staden men har i stället bytt namn och kaller
sig nu K. Cornell. Han är numera anställd vid polisens pass-
byrå. ~~Samtliga dessa uppgifter ha vi erhållit genom chefen
för Helsingforspolisens, en gammal vän till beskickningen.~~

utgå
Sekreteraren G. Lorentzon,
Utrikesdepartementet,
Stockholm.

730

Strängt förtroligt.

P.M.

Herr Vladimir Bastamow avlade i dag ett besök på beskickningen. [I samband med möjligheten av en eventuell kontakt mellan honom och sekreterare Lorentzon från U.D. hade poliskommendören Gabrielsson i går varit i förbindelse med Bastamow. Därvid hade denne uttalat en önskan att få besöka beskickningen.]

Bastamow förklarade, att han gärna ville redogöra för de tillfällen vid vilka han under sin fångenskap i Sovjetunionen konfronterats med namnet Wallenberg. Under sin vistelse i Lefortovafängelset i Moskva hade han en dag på sommaren eller hösten 1945 fått höra knackningar från en medfånge. Huruvida ljudet kommit från en cell ovanför eller intill hans egen, kunde han icke numera med bestämdhet uppgiva. Han hade först förmodat, att knackningarna utförts på ryska eller tyska språket, men efter ett par dagars grubbel hade han konkluderat, att de syftade att förmedla några ord på svenska. Han kunde emellertid icke erinra sig vilka ord. Bastamow, som sedan ungdomen talar svenska, hade då försökt att komma i kontakt med den källa, varifrån ljudet kom. Han hade emellertid först så småningom erhållit ett svar på tyska, gående ut på att den tidigare avsändaren "war hier, ist aber jetzt fort". Om den förmodade svenske avsändarens identitet hade han emellertid intet som helst försport. Namnet Wallenberg hade han då heller aldrig hört.

7

Först nio år senare hade Bastamow, som då sedan länge var förflyttad till Vladimirfängelset utanför Moskva, fått höra talas om Wallenbergs existens. Hans informationskälla var där - vid en av de tyskar, som efter honom anlant till fängelset, nämligen doktor Ernst Krenner, Wien, direktör i Benzol A.G., numera bosatt vid Argentinstrasse i Wien. Denne hade uppgivit, att en vän och tidigare medfånge till honom, en tysk f.d. "Polizeichef" eller högre polisbeampte i Prag, sagt sig ha varit tillsammans med Wallenberg i Lefortovafängelset. Vid vilken tidpunkt detta skett kunde han emellertid nu ej längre erinra sig. Bastamow hade likväl slagits av tanken, att de meddelanden på svenska han själv nio år tidigare trott sig ha hört i Lefortova möjligen skulle kunna ha härrört från Wallenberg. Den tyske polismannens namn kunde Bastamow icke nu längre erinra sig. Han hade emellertid ett bestämt minne av att denne uppgivits redan ha återvänt till Västtyskland och bland annat vid en pressintervju, redogjort för sina kontakter med W.

Alldenstund sekr. Lorentzen just i dag avrest i W.-ärendet till Wien inberättades i särskild ordning till U.D. hänvisningen till doktor Krenner för det intresse saken möjligen alltjämt måtte erbjuda.

Helsingfors den 8 november 1958.

147 Jett

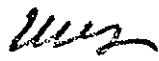
Strängt förtrolig.

P.M.

Br
Under mitt uppehåll i Helsingfors hade jag två samtal med utrikesminister Hallama. Vid det senare, den 20 maj, nämnde Hallama att Gromyko sagt sig vara utomordentligt nöjd med besöket i Stockholm. Bl.a. hade Gromyko sagt Hallama att statsminister Erlander kommenterat Wallenberg-fallet på ett sådant sätt att han (Gromyko) förstått att den svenska regeringen nödgades driva denna sak på sätt som skedde.

Hallama uttalade härom i övrigt endast att han för sin del var övertygad om att ryssarna "för länge sedan" skulle återsänt Wallenberg om de haft möjlighet. Hallama trodde att man i Kreml hade en mycket uppriktig önskan att förbättra förhållandet till Sverige och troligen intet högre önskade än att rensa bort den olyckliga Wallenberg-affären ur de svensk-sovjetiska förbindelserna.

Helsingfors den 21 maj 1964.

(R. Hichens Bergström)

KUNGL.

SVENSKA AMBASSADEN

ang. finske medborgaren
Harald Hjelt

Luf
Helsingfors den 21 juli 1964.

Nr 591

P 2

Förtroligt.

22/7 64
1 bil.

L
Till Utrikesdepartementet.

h
Härmed får jag överlämna en från finska utrikesministeriet emottagen förtrolig uppteckning innefattande upplysningar angående finske medborgaren Harald Verner Hjelt, om vars allmänna tillförlitlighet beskickningen, i enlighet med emottagen instruktion, förfrågat sig.

Muntligen lämnades följande, kompletterande upplysningar: Hjelt, som är civilekonom med examen från Finska Handelshögskolan i Helsingfors, blev år 1937 svårt chockskadad vid en allvarlig olycka på Sveaborg, då ett ammunitionsupplag spräng i luften. Han deltog i 1939 års reservofficerskurs men avskedades och ströks ur rullorna, då han befanns ha gjort sig skyldig till underslev. Under kriget blev han trots detta officer men troligen endast löjtnant.

Omkring år 1949 överskred Hjelt illegalt och under outredda omständigheter gränsen till Sovjetunionen för att, som han uppgav, sälja isländska silltunnor till ryssarna.

Såsom av ovanstående framgår torde Hjelts allmänna tillförlitlighet icke vara den bästa, vilket även framhölls av uppgiftslämnaren.

Hjelt är bosatt i Helsingfors under adress Landbovägen 36 a, Britas.

Ingemar Hägglöf
Ingemar Hägglöf

804

AL

P.M.

Finske medborgaren Harald Verner Hjelt, f. 1.1.1918 i Helsingfors, ekonom, löjtnant i reserven, okänd arbetsplats, ingen fast adress, men sannolikt bosatt i Helsingfors.

Hjelt har blivit dömd till straff för fortsatt restriktionsbrott (1948), fortsatt missfirmelse av offentlig myndighet (1956), fortsatt försnillning (1960) samt fortsatt falskt förfärdigande av enskild urkund (1963).

Hjelt reste till Sovjetunionen via Norge 21.10.1948 på affärsresa, häktades 24.2.1949 i Moskva samt dömdes till 15 års fängelse för agitation och spionage. Han frigavs 4.2.1954 och repatrierades 9.2.1954.

Mellan 1.10.1949 - 18.6.1953 var Hjelt - enligt egen uppgift - fånge i Verzne-Uralsk. Då han dagen efter sin återkomst till Finland förhördes om bl.a. vilka medfångar han kommit i kontakt med i de olika ryska fängelserna, sade han (i översättning):

"Från de skandinaviska länderna torde åtminstone inga krigsfångar finnas i Sovjetunionen. De hade blivit repatrierade i oktober 1953 (2 norrmän och 4 danskar). Om andra /skandinaviska/ fångar hade den förhörde icke hört."

Helsingfors den 21 juli 1964.

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN
Wallenberg-spår

6/9 24/9
Helsingfors den 23 september 1964

P 2

Strängt förtroligt

1 bil

Vägen
Broder,

Obs!
↓
I anledning av Ditt handbrev den 15 september rörande en finländare vid namn Pauli Saikkonen, vilken eventuellt skulle sitta inne med upplysningar om Raoul Wallenberg, får jag närsnuta en i finska utrikesministeriet upprättad promemoria om Saikkonen. Av denna framgår att Saikkonen kan anses som notoriskt opålitlig. Han har heller ej efter återkomsten från Sibirien vid de utfrågningar, som rutinemässigt görs av skyddspolisens, nämnt att han bl.a. andra personer i fångelägen påträffat Wallenberg eller hört rykten om denne.

Från finländsk sida förklarar man sig villig att studera vidare i akterna för att utröna huruvida den andre nu i Norge bosatte finländaren kan ha sagt något om Wallenberg efter återkomsten från Sovjetunionen. För att kunna göra detta måste man emellertid ha uppgift om dennes och om andra eventuella medfångares namn. Därest Du finner det modan värt att vi fortsätter dessa undersökningar får jag alltså beöja Dig till oss förmedla erforderliga namnuppgifter.

*Med många hälsningar
Din, tusen
Vänster
Ingemar Häglöf*
Ingemar Häglöf

Herr Ambassadören
R. Hichens Berestrom
Stockholm.

807

AF

Förtrolig

P.M. *W. Hag*

Vederbörande finska myndigheter känner till Pauli Saikkonen (f. 1922 och således ca 10 år yngre än antaget). Denne hade år 1949 gjort sig skyldig till försvinnning i Lauritsala som är hans hemort. För att undgå straff flydde han till Sovjetunionen där han satt fängslad till år 1954. Vid återkomsten förhördes han, liksom alla andra, om bl.a. de personer han träffat i de olika fångslägren, finnar och skandinaver. Saikkonen, som 1950 - 1951 var fånge i "läger 18", har icke med ett ord omnämnt Wallenberg.

För att eventuellt vidare kunna forska i ärendet vore det av vikt att få veta namnet på den i Norge bosatte finska medborgare, som så att säga anhängiggjort ärendet.

Saikkonen, som icke sedan sin återkomst torde ha haft stadigvarande arbete, har försvunnit, men anser vederbörande finska myndigheter, dels att man bör kunna spåra upp honom, men dels också, att mannen kan stämplas såsom notoriskt opålitlig.

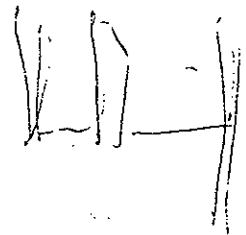
22.9.1964.

7
Rysarna hade ett stort öfvertryck
att skissera ett nytt, som dock
skinner upp för sig, skulle kunna vara
billigare och bättre. I denna situation
hade emellertid Frey förklarande
chefen för första utrikesministeriet
politiska anseende, R. Enckell samt högt
inaktiva att påstå att de skulle
Rysarna och de andra som var
Wellenbergens. Men efter att ha
hade Frey utsett för detta för att
Rysarna och andra hade varit
att Frey gick in i denna förhandling.

Följande blev som bekant de och
att inget var överkomligt för oss
och rest.

Frey sade sig ha ett rykte
för honom på det sättet och bekräftade
att han inte följde den som
som inläst.

Stockholm den 30 sept 64

Från Helsingfors

Avsant den telex 19 kl.

Inkom den 17 / 10 1964 kl. 13.00

Utskrivet i 5 ex. Detta är ex. nr 3

Utgitt 2 2 2

Joh. 21
47

Bräfskande.

Konsulchefen i utrikesministeriet Hallama har i strängt förtroende berättat följande.

Primo. Max Jakobson, som tillfälligt i Moskva, har åtagit sig följande uttalande till honom i går av rysk finsktalande partimen hög ställning, tidigare placerad Helsingfors, till vilken man här sätter tro.

Krustjov fått sparken. Avgörandet skedde den 13 vid partipresidiets sammanträde där K. var närvarande efter att ha kallats tillbaka från semester. Presidiet ansåg enhälligt att K. måste lämna alla sina poster. Detta beslut följande av långvarig kritik av K:s subjektiva beslut föroresakat politisk och snedvridning både industrin och jordbruket, bräcken också varit hans självkult. K. uttalade sig i partiets och statens namn, fast han förföljer sina egna meningar utan att ta hänsyn till verkligt partiets eller experters åsikt. K. har vidare i sina relationer med Kina åstadkommit med sina personliga beslut att situationen förvärrats avsevärt. Kinafrågan är alltför komplicerad för att kunna bedömas av en enda person. Vid utrikespolitiken i allmänhet angår, så kommer Sovjets handlande att förändra sig i mer moderat riktning. Onödiga hotelser och högljudda framfaranden komma att sluta. "Kanske kommer Gromyko att bli ett offer (?) för kedjereaktioner".

Här tillägger man uttalandet betydelse, även om man sätter frågetecken för uppgiften om enhällighet i presidiet.

Secundo. Kekkonen berättat att vid hans besök i Sovjet 1962 hade Krustjov föreställt Kosygin sägande att

✓
"lotta är en person som Ni skall fästa avseende vid.
Man är Leningradbo och Ni vet vad de tycka om Fin-
land". Potto hade föranlett Kosygins följande besök
i Finland på antjudan härifrån. Kekkonen hade även
lunchat med Kosygin i april i år i Moskva och sökt
slåna honom till trossen. Brezjnev har såsom president
även besökt Finland. Det var B. som nyligen förhand-
lade med Simonsen i Moskva. Man hoppas här att Karja-
lainen, som på återväg från semester på Krim skall från
22 oktober besöka Moskva, skall kunna bland annat till-
rätteliga Brezjnevs eventuella missbedömningar om
verkliga partipolitiska styrkeförhållandena i Finland.

Fortio. Rysske ambassadören Zaharov besökte i
går Kekkonen och gjorde muntliga lugnande uttalanden.

Hägglöf

✓
KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

47 Ja
Helsingfors den 9 augusti 1965.

HP

Wallenberg-ärendet

13.8.65.
hbr Lorentzen-Ljungdahl

Strängt förtroligt.

Broder,

Med anledning av uppgifterna att en vitbok angående Wallenberg-ärendet inom kort skall publiceras har byråchefen Åke Backström under handbett mig framföra att de uppgifter, som han på sin tid bestått med inte måtte offentliggöras. Det rörde sig om upplysningar, som enligt finsk lagstiftning äro sekretessbelagda.

Härliga hälsningar!
Di. Lillegren
Gunnar Ljungdahl
Gunnar Ljungdahl

Ministern Eric Virgin,
Stockholm.

At

W. H. 266

Stockholm den 13 augusti 1955.		
P 2		
Strängt förtroligt.		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Wallenberg-ärendet
ang.

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 9 augusti till Virgin angående byråchefen Åke Backström får jag meddela, att vi icke har kunnat återfinna hans namn i våra kartotek i Wallenberg-ärendet. Avser han möjligen det ärende som bl.a. behandlats i strängt förtroligt handbrev Engzell-Belfrage den 21 december 1956? Därest så icke skulle vara fallet, vore jag tacksam om Du i ett handbrev till Virgin snarast ville underrätta oss om vad Backströms uppgifter avser. Det är givet att vi även är tacksamma för en bekräftelse om Backströms uppgifter rör ämnet i det ovannämnda handbrevet.

Gunnar Lorentzon

T.f. Chargé d'Affaires Ljungdahl,
Helsingfors.

Hylles av postexpeditionen

EXPEDIERAT	
med	den
sv. kurir	17/8 1965
utl. kurir	AF
luftpost	
vanlig post	sign.

✓
KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

Wallenberg-ärendet

Utgitt 21/8
Helsingfors den 19 augusti 1965.

F2

Strängt förtroligt.

Broder,

Åberopande Din fråga den 13 augusti tror jag mig förstå
att byråchefen Backström i sitt samtal med mig avsåg de upp-
lysningar, som insändes dels med 591 A 21.7.64 dels med min
chefs handbrev till polchefen den 23 september 1964.

Härliga hälsningar!

Frans

Gunnar L. Jönsson

Minister Eric Virgin,
S t o c k h o l m

AF

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffer-
Telegram

STOCKHOLM den 14 oktober 1966

N:o

24 ✓

BIL

INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

M. I.

En

Ang.

Montan vidit

dfeld

ulgar

Svensk

Helsingfors

Strängt förtroligt för Häggelöf från Montan.

Primo Boris Björkelund känd av oss sedan 1958 då han omtalades av Parvilahti i dennes bok cit Berias gårdar slutcit. Björkelund har ej hörts av oss då finländska myndigheter efter hans och de andra s.k. leino-fångarnas återkomst inte ville låta utländska myndigheter förhöra vederbörande. De hördes i stället av finländska skyddspolisen. Denna meddelade sedan Engzell via Utrikesministeriet att "det icke kommit fram några uppgifter om svenskar i Sovjet annat än de vaga uppgifter från Pelkonen" (hbr Engzell/Lundberg 6.2.56).

Secundo Tre möjligheter syns föreligga att vi inte 1956 av finländska skyddspolisen fick del Björkelunds uppgifter Wallenberg skulle ha avlidit Krasnojarsk 1955. Alfa. Björkelund hördes inte. Detta förefaller mindre sannolikt, jfr Engzells uttalande "alla" repatriander hördes.

Beta. Han hördes men nämnde inte sina uppgifter om Wallenberg av något skäl. Gamma. Han nämnde Wallenberg men hans vittnesmål vidarebefordrades inte av skyddspolisen till ambassaden. Att man på finländsk sida vid denna tid var utomordentligt försiktig kommunicera förhørsprotokollen framgår av bl a Ert chiffer 22:B den 2.2.56.

Tertio. Tack ^{sa m} (Din snara personliga chifferkommentar secundo. Ingen kontakt vederbörande finska myndigheter t v erforderlig.

Quarto. Information. Statspolisen hos finländska skyddspolisen hemställt kompletterande uppgifter Björkelunds utsaga. Därest dessa uppgifter intressanta avser vi via ambassaden hemställa tillstånd finländska myndigheterna låta från Stockholm utsänd representant höra Björkelund.

Cabinet

*x publicerat bok av
interquats av Helsingfors
D.N. 1979*

*15
Dep. d. 14.10.66 tel. 0015 J.*

AF

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffer-
Telegram

STOCKHOLM 14 oktober 19 66

No 118✓

INK. D. No

AVD. P GR. 2 MAIL 2

Ang.

Hjäl
Montan vidit.

Swedeleg

New York

Befrage från Montan. Efter föredragning Hermansson har vi tillställt Helsingfors följande telegram:

Cit. Primo. Boris Björkelund känd av oss etc lika med vårt chiffer till Dig i dag.

Secundo. Tre möjligheter syns föreligga att vi inte 1956 av finländska skyddspolisen fick del Björkelunds uppgifter Wallenberg skulle ha avlidit Krasnojarsk 1955. Alfa. Björkelunds hördes inte. Detta förefaller mindre sannolikt, jfr Engzells uttalande alla repatriander hördes. Beta. Han hördes men nämnde inte sina uppgifter om Wallenberg av något skäl.

Gamma. Han nämnde Wallenberg men hans vittnesmål vidarebefordrades inte av skyddspolisen till ambassaden. Att man på finländsk sida vid denna tid var utemordentligt försiktig kommunicera förhållanden framgår av bl a Brt chiffer 22:B den 2.2.56

Tertio. Tacksam Din snara personliga chifferkommentar secundo. Ingen kontakt vederbörande finska myndigheter f n erforderlig.

Quarto. Information. Statspolisen hos finländska skyddspolisen hemställt kompletterande uppgifter Björkelunds utsaga. Därest dessa uppgifter intressanta avser vi via ambassaden hemställa tillstånd finländska myndigheterna låta från Stockholm utsänd representant höra Björkelund.
Slutcit.

Cabinet

Exp. 15.10.66 del. 0/15 Oep

At

✓
KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffer-
Telegram

Ang.

STOCKHOLM 14 oktober 1966

N:o

119 ✓

BIL.

INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

MAL.

Enl

Swedeleg

New York

Åke Leifsson

Åke Leifsson

Ided

För Kabinetssekreteraren.

Vårt enclair 1163. Boris Björkelund känd av oss sedan 1958 då han omtalades av Parvilathi i dennes bok cit Berias gårdar slutcit. Björkelund har ej hörts av oss då finländska myndigheter efter hans och de andra s.k. helno-fångarnas återkomst inte ville låta utländska myndigheter förhöra vederbörande. De hördes i stället av finländska skyddspolisen. Denna meddelade sedan Engzell via Utrikesministeriet att "det icke kommit fram några uppgifter om svenskar i Sovjet annat än de vaga uppgifter från Pelkonen" (hbr Engzell/Lundberg 6.2.56).

Cabinet

Exp. 15.10.66 kl. 00.55

AF

CHIFFERTELEGRAM

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ex. 2 till *Kaupland*
» 3 » *Pol.*
» 4 » *Kaupland*
» 5 »

Från Svensk Helsingfors

Avsant den 16 / 10 19 66 kl. 10.50

Inkom den / 19 kl. telex

Utskrivet i 4 ex. Detta är originalet.

Dnr 30:B		42
Avd. P	Gr. 2	Mål. <i>En</i> I

42

17.10.66
Ch. Helsingfors

Edert chiffer 24. Björkelund har ju numera själv givit svaret. Oavsett det är det min övertygelse att finska myndigheter i dessa ärenden letts framför allt av intresset att icke riskera något trassel med Sovjetunionen. Vår ihärdighet i Wallenbergaffären har man svårt att förstå. Det har bland annat Kekkonen sagt mig.

Mäglöf

Coll.:
Dep. U 35 A

*Kari S. i
na H.*

AT

✓
Leifland/IH
KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffer-
Telegram

4 gitt

STOCKHOLM 17 oktober 19 66		
N:o 25V	BIL.	
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MAL. Eu ^I

Ang.

(Py.)

M
Svensk
Helsingfors

B r å d s k a n d e.
Edert chiffer 42.) Om finländska myndigheter d'accord avser vi Leifland låta höra Björkelund. Benäget inhämta sådant tillstånd. Om så önskas kan samtalet givetvis äga rum närvaro finländska tjänstemän. Angeläget Björkelund inte ger offentlighet samtalet. Leifland kan disponera endast torsdag eller fredag förmiddag sammanträffande Björkelund. Han anländer Helsingfors onsdag kl. 18.55 och avreser fredag kl. 12.05. Tela.)

Cabinet

Dep U 3240

Exp. 17.10.66 kl. 12⁴⁰ ES

AF

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffer-
Telegram

Ang.

Wallenberg

(Pr.)

STOCKHOLM

17/10

1966

N:o

121V

BIL.

INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

MAL

En

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

CHIFFERTELEGRAM

Från Svensk Helsingfors

Avsänt den 16 / 10 19 66 kl. 10.50

Inkom den / 19 kl. telex

Utskrivet 4 ex. Detta är ex. nr 4

SNEDELEG, NEW YORK

VCH 118

FÖR BELFRAGE. HÄGGLÖF TELAR
42

CIT

~~Edert chiffer 24.~~ Björkelund har ju numera själv givit svaret.
Oavsett det är det min övertygelse att finska myndigheter i denna
ärenden lotts framför allt av intresset att icke riskera något
transaktion med Sovjetunionen. Vår ihärdighet i Wallenbergaffären har
man svårt att förstå. Det har bland annat Kekkonen sagt mig. SLD

CIT.

Häggbluf

Coll.

Dep U 328 B

Exp. den 17.10.66 kl. 10.35 fw

✓
Leifland/IH

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffer-
Telegram

4 f. 10
STOCKHOLM 17 oktober 1966

N:o

122V

BIL.

INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

MAL.

Eu^I

Ang.

Sped
Fredrikst. f. hr sammantr.

Swedeleg

New York

(Pr.)

För Kabinettsssekreteraren.

Vi tillställt Hägglöf telegram följande lydelse:

"Om finländska myndigheter d'accord avser vi Leifland låta höra Björkelund. Benäget inhämta sådant tillstånd. Om så önskas kan samtalet givetvis äga rum närvaro finländska tjänstemän. Angeläget Björkelund inte ger offentlighet samtalet. Leifland kan disponera endast torsdag eller fredag förmiddag sammanträffande Björkelund. Han anländer Helsingfors onsdag kl. 18.55 och avreser fredag kl. 12.05. Tela."

Cabinet

Dep U 3740

Exp den 17.10 - 66 kl. 14.15

M

U gitt

KÖNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

CHIFFERTELEGRAM

ex. 2 till
» 3 »
» 4 »
» 5 »

Från Helsingfors

Avsant den 18 / 10 1966 kl. 15.45

Inkom den telex/ 19 kl.

Utskrivet i 4 ex. Detta är originalet.

Dnr 30:B		43
Avd. P	Gr. 2	Mål. En I

Leifland delgiver

aa/Hen

(Pr.)

43

W

Edert chiffer 25. Utrikesministeriet meddelat att inga hinder
föreligger mot att Leifland utan andras närvaro hör Björkelund.

Häglöf

Coll.:
Dep U 32 A

AF

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Washington den 31 oktober 1966.

HP 1

2 bil. ✓

samtal med B. Björkelund

Strängt förtroligt.

*registrum därefter till
Kab. sek. De
pal. ch.*

266

10/11	66
P 2	E 4 I

sebjör

Broder,

./.

Jag sökte Dig efter hemkomsten från Helsingfors men Du var då i Oslo. Närslutet sänder jag Dig ett genomslag av min P.M. angående samtalet med Boris Björkelund. Kanske också Belfrage är intresserad att få ta del av promemorian? Min slutsats är att spåret inte rimligen kan vara av något större intresse. Sedvanlig kontroll bör emellertid ske.

Ambassaden i Bonn får samtidigt ett exemplar som ytterligare underlag för sina efterforskningar.

./.

Sänder samtidigt min reseräkning. Får jag be Dig attesteras den och sedan skicka den till administrativa avdelningen.

Di Lufpione

Leif Luf
Leif Leifland

Biträdande Kabinettssekreteraren Montan
Stockholm

P.M.

ang. samtal med Boris Björkelund den 21 oktober 1966.

Den 21 oktober 1966 hade jag ett samtal med finländske medborgaren Boris Björkelund i dennes bostad i Vihti, ett 40-tal kilometer norr om Helsingfors. Närvarande vid samtalet var även pressattachen Per Fritzson, ambassaden i Helsingfors.

Utöver uppgifterna i Dagens Nyheter den 14 oktober lämnade Björkelund vid samtalet följande kompletterande informationer.

Sedan han som en av Leino-fångarna överlämnats till den sovjetiska kontrollkommissionen i Helsingfors på våren 1945, hade han förts till Moskva där han tillbragt ungefär 1½ år i Ljubljanka, Lefortova och Butyrkaja. År 1946 hade han förts till Kirow, 1947 till Leningrad, 1948 till Juta, 1949 (september) till Vladimir, 1950 (januari) till Leforta, 1951 till Taischet och på våren 1955 till Poima.

I Vladimir, där han alltså vistades från september 1949 till januari 1950, hade Björkelund delat cell med en rad fångar av olika nationalitet: tre ester i cell 21, en kypare från Leipzig, två kineser samt en finländare vid namn Virigin. Björkelund karakteriserade sina medfångar som "obetydliga personer". Han hade under sin vistelse i Vladimir inte hört talas om att någon svensk fånge skulle vistas där.

Till Poima hade Björkelund kommit med en kontingent fångar som fått tillstånd att lämna Sovjetunionen. Större delen av denna kontingent hade varit tyskar, äldre personer - "läkare, officerare och andra tillhörande intelligentsian" - som förts till Sovjet efter kriget. Såvitt Björkelund förstått hade avsikten varit att fångarna, liksom många andra repatriander skulle föras till Potjma, där ett genomgångsläger fanns. Under transporten hade emellertid order kommit att transporten på grund av mottagningssvårigheter i Potjma i stället skulle dirigeras till Poima, en liten ort på järnvägen mellan Irkuskt och Krasnojarsk.

Under sin vistelse i Poima hade Björkelund av två tyskar, som legat på lägersjukhuset, hört att även Wallenberg skulle ha vistats på sjukhuset. Den ene av dessa tyskar var den i Dagens Nyheter nämnde Diehl (eller Diehel). Denne hade före kriget varit medlem av tyska socialdemokratiska partiet, suttit i nazistiskt koncentrationsläger och efter kriget häktats av den sovjetiska säkerhetstjänsten. Diehl, som nu borde vara 65 à 70 år gammal, är enligt Björkelund nu bosatt på en "Luftkurort" i södra Östtyskland. Han hade tidigare haft en kaféerörelse på denna plats. Efter frigivningen hade Björkelund och Diehl korresponderat med varandra. Björkelund lovade att undersöka om han har kvar något brev från Diehl. Om så är fallet skulle han överlämna en kopia till Fritzson.

Den andre tyskens namn - som Björkelund inte kunnat erinra sig vid intervjun med Dagens Nyheters korrespondent i Helsingfors - skulle ha varit Karl Michelson (möjligen Michelsen). Denne hade före den ryska revolutionen varit bosatt i Sankt Petersburg och tala "bra ryska, fast med tysk accent". Efter revolutionen hade han återvänt till Tyskland. Troligen hade han före kriget varit knuten till något forskningsinstitut som sysslat med östeuropeiska frågor. Michelson borde, då han och Björkelund träffades i Poima år 1955, ha varit över 70 år. Han hade dessutom varit sjuklig, varför det enligt Björkelund vore föga troligt att han fortfarande är i livet.

Björkelunds under samtalet lämnade uppgifter om Diehls och Michelsons sammanträffande med den svenske fången på lägreets sjukhus överensstämmer med den han lämnat till Dagens Nyheter. Några andra uppgifter av intresse sade han sig inte kunna erinra sig. Björkelund kunde t.ex. inte påminna sig om Diehl eller Michelson nämnt namn på några andra patienter på sjukhuset. Han kan inte heller erinra sig vilka andra fångar som delade cell med honom i Poima och som möjligen också hört Diehl och Michelson tala om den svenske fången.

Bedömning. Det finns väl i och för sig ingen anledning att betvivla att Björkelunds utsago är avgiven i god tro - låt vara att det förefaller en smula anmärkningsvärt att han dröjt mer än 10 år att vidarebefordra sina informationer. Utomordentligt starka skäl talar emellertid enligt min mening för att Diehls och Michelsons uppgifter om att Wallenberg skulle ha vistats i Poima är att hänföra till den rika ryktesfloran om Wallenberg. Det förefaller ytterst osannolikt att de sovjetiska myndigheterna år 1955, då flera svenska framställningar till Moskva gjordes, skulle låta Wallenberg vistas i sjukhuset vid öppet läger av genomgångskaraktär och där få träffa en rad fångar på väg hem till Västeuropa. Jag är alltså personligen ytterst skeptisk till Björkelunds uppgift - låt vara att han (liksom Diehl och Michelson) självklart kan vara i god tro.

Även om sålunda Björkelunds utsaga bör betraktas med skepsis, är det självklart angeläget att spåra Diehl och Michelson. Ambassaden i Bonn har också instruerats att kontakta Suchdienst med hemställan att få tillgängliga uppgifter om Diehl och Michelson.

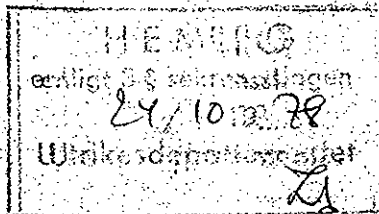
New York den 25 oktober 1966.

Leif Leifland

Kabs Leifland, IB

ARKIVEXEMPLAR

1978-10-24

Justitiekanslern Gullnäs

Pack

103 10 STOCKHOLM

FÖRTROLIGT

Wallenberg-ärendet
(1 bil.)

Broder,

Dnr 221		
Avd P	Grp 2	Maj EW

Härmed ber jag för Din förtroliga kännedom få översända, i utdrag, kopia av en uppteckning om ett samtal som jag den 22 september hade med understatssekreteraren Keijo Korhonen i Finlands utrikesministerium.

Vi talade mest om Kekkonen-planen om en kärnvapenfri zon i Norden och andra spörsmål av säkerhetspolitiskt intresse, men som Du ser kom vi också in på Ditt uppdrag i Wallenberg-ärendet.

Leif Leifland

909

Ifylles av postexp

Avsändt med			
☐ sv. kurt	☐ utt. kurt	☐ luftpost	☐ vanlig post

Avsändn datum	Sign
78-10-24	Leif

STRÄNGT FÖRTROLIGT

Samtal med understatssekreterare Keijo Korhonen

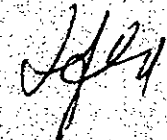
På inbjudan av understatssekreterare Keijo Korhonen vid Finlands UM sammanträffade jag med denne vid ett lunchsamtal i Helsingfors den 22 september 1978.

Vid samtalet diskuterade vi huvudsakligen ryktena om att den sovjetiske försvarsministern Ustinov under sitt besök i Finland i juli skulle ha föreslagit gemensamma finländsk-sovjetiska manövrar samt president Kekkonens tal i Stockholm den 8 maj om en kärnvapenfri zon i Norden. Avslutningsvis växlade vi några ord om justitiekansler Gullnäs' uppdrag att granska Wallenberg-dossiern i svenska utrikesdepartementet. /

910

3. Wallenberg-ärendet

När jag visade Korhonen artiklarna i dagens svenska morgontidningar om Ustinovs propå om gemensamma manövrar, fick han se referaten av regeringens beslut att be justitiekanslern gå igenom Wallenberg-dossierna och föreslå vilka handlingar som kan friställas för publicering. Jag sade att det finns en del handlingar från Finland, bl.a. förhörsprotokoll från skyddspolisen. Korhonen sade sig utgå från att dessa handlingar inte publiceras annat än efter medgivande från den finländska regeringen. Jag svarade honom att vi självklart kommer att respektera detta önskemål. /

Leif Leifland